

Deixant de banda els seus anys joves, molt més exaltats, ara era un català conseqüent, sobretot en l'aspecte lingüístic.

En produir-se la seva mort encara estava fresc en la memòria el record de la seva detenció l'11 de setembre de 1924 per voler oir missa aquell dia a l'església de Sant Just i Pastor, missa commemorativa que va ser prohibida per les autoritats. Durant l'interrogatori el policia li va dir que l'ofici d'arquitecte l'obligava a parlar i contestar en castellà i Gaudí va respondre: "La professió d'arquitecte m'obliga a pagar contribució i ja la pago, però no a deixar de parlar la meua llengua". La conversa va anar pujant de to i en fer-li observar un altre policia que l'acompanyant de Gaudí sí que contestava en castellà, ell va replicar: "Sí, ja ho veig; però jo

En ocasió d'una visita del rei a la Sagrada Família van advertir a Gaudí que possiblement Alfons XIII no entenia el català i ell va contestar: Això és problema seu. Sembla ser que li va donar tota mena d'explicacions en català.

en tinc prou amb la meua llengua". Després de ser retingut unes hores i de pagar una multa fou deixat en llibertat. Arran de la seva mort no hi va haver pràcticament cap referència a aquests fets en els diaris. Únicament un article de F. Maspons i Anglèsell hi feia referència extensament i irònicament. El títol era "Gaudí home de desordre" i després de narrar amb una certa causticitat les causes del "desordre" i de la detenció, comenta les relacions Gaudí-policia: "No es van entendre; no hi havia possibilitat de què s'entenguessin, perquè intentaven dialogar les veus de dos móns diferents. En Gaudí era l'encarnació d'un món en el qual les subordinacions seguien una escala inversa a la de l'altre".

Fou precisament el diari *Reus* qui va incidir clarament en la catalanitat de Gaudí però més referint-se a una característica de les seves obres que no pas com un tret personal: "Car Gaudí, a part del seu mestratge professional, el seu tret dominant és la seva catalanitat profunda, arelada; per xò les seves obres, al portar el segell inconfusible d'aquesta nostra terra benamada, arropades a

ella, porten atributs que les fan immortals; són coses, creacions vivents. En elles hi ha representades les essències racials d'un poble. La Sagrada Família, (...) és, ahora que un temple, el millor pergami de noblesa de la nostra terra; amb ell, el nostre poble retrobarà fetes monument immortal, les característiques, bones o dolentes, de la nostra gent. Aquest gegant de pedra que s'alça a la plana de Barcelona, és més gran encara per tal com significa i sintetitza l'essència espiritual nostra". És un tipus de literatura si es vol troncada però que feia referència a un aspecte que bastants pensaven i pocs s'havien atrevit a fer-hi referència.

En ocasió d'una visita del rei a la Sagrada Família van advertir a Gaudí que possiblement Alfons XIII no entenia el català i ell va contestar: Això és problema seu. Sembla ser que li va donar tota mena d'explicacions en català.

A finals del segle XIX qui havia mostrat interès en visitar el temple fou Francisco Giner de los Ríos, el qual en ser presentat a Gaudí, com a signe de gentilesa, li va dir que havia llegit L'Atlàntida i l'havia entès bé. Aleshores Gaudí va contestar que si tan bé coneixia una obra mestra catalana, no li caldria parlar castellà. I així ho va fer.

Pel que fa a les seves relacions amb Reus una vegada establert a Barcelona, no sembla que fossin massa bones a jutjar per alguns comentaris de la premsa i per un article de la Revista del Centre de Lectura.

El Día Gráfico va publicar un article en el qual es parlava de l'antilocalisme dels reusencs i del seu universalisme titulat "Reus, anti-Vich". El text va ser reproduït per altres diaris (entre ells a *Reus* del dia 15 i a *Las Circunstancias* del mateix dia), i comença dient: "Gaudí era de Reus. Y he aquí como la ciudad famosa vuelve a servir de preocupación a los divagadores que no han podido, todavía, hallar una explicación al sentido universalista de Reus". I després de parlar de Prim, Fortuny, Rosita Mauri i Pere Mata afegeix: "No bastan los nombres de fama expansiva. Como Gaudí, podrían tener sentido territorialista adecuado. Pero hay los otros, los que sin haber conseguido una notoriedad extranacional, poseían sentido

antilocalista. (...) Reus, pues, puede ser considerado como un anti-Vich. Al menos aparentemente. Claro que la universalidad reusense se ha dado en la amplitud del tiempo, más por coincidencia que por deliberada tradición; por el hecho de que, unas veces por la fuerza, otras por las ideas de sus hombres, Reus aparezca como una ciudad internacional, es cierto. No podrá servir para una teoría, pero aprovecha para un eco curioso."

Dies abans el diari *Reus* concretament el dia 12 de juny, havia dedicat molt d'espai a parlar de Gaudí, del Gaudí reusenc i, per extensió dels reusencs, això últim de forma molt crítica. El primer article, sense signar i titulat simplement "Antoni Gaudí" deia, entre altres coses: "És immens, doncs, el que amb ell hem perdut. El poble de Reus, per ésser el que és Antoni Gaudí, i com a fill de la nostra ciutat, l'ha de plorar doblement. En fer-ho, no només farà que pagar-li, a l'il·lustre mort, l'amor profunda que aquest sentia per la seva ciutat nadiua. En parlar del seu poble, l'elogi brollava, generós, dels seus llavis; l'elogi més gran que en feia era el de dir que la seva obra es devia a la magnífica lluminositat de la nostra terra; veieu com, ací encara, rendia tribut als seus orígens racials, que ell sabia tant bé plasmar en la meravella, (meravella de lluminositat), de la seva gran obra. La seva obra, és obra d'esperit i per ésser així, Reus, acaba de perdre, quina justesa no té ara el concepte!, un gran fill il·lustre, un fill il·lustre de debò, sense cap mena de trampa, un home que, per si sol, honora la vida tota d'un poble. Plorem-lo, doncs, avui, amb tota l'ànima i que la nostra infinita tristesa ens faci comprendre, demà, el deure que tenim de fer quelcom per a que la seva memòria sigui honorada com es mereix. Solament així podrem parlar dels nostres fills il·lustres, per tal com haurem sabut donar-los-hi una mostra de l'alta estima en que els tenim".

A la secció "Ecos", i signat per "Gestus", la valoració crítica era més oberta: "Jo sé que hi ha persones que han quedat sorpreses al saber que l'arquitecte de la Sagrada Família era de Reus. Gaudí, en efecte, era de Reus, però es pot dir que per un atzar. Ni Reus n'estava gaire enterat, ni Gaudí aixecà ací cap de les seves obres meravelloses. Reus, per altra banda, no té cap tradició arquitectòni-

ca. Així es comprèn que nosaltres que hem glorificat –alguns cops amb temperament xoví– els nostres grans arquitectes, no hem fet gaire esment del geni Gaudí. (...) A Reus hi ha persones que han quedat sorpreses de què Gaudí fos reusenc perquè també n'hi ha moltes que no saben si una estàtua es fa amb motlle o de quina altra manera".

Finalment el mateix diari *Reus* del mateix dia publicava un article de Josep Sabater Esteve en el qual rememorava com va conèixer Gaudí, titulat precisament "Un record". Comença referint-se críticament a la ciutat i les seves autoritats: "Encarcarament d'autoritats, encarcarament de discursos, encarcarament dels directors del catolicisme local. Això es tot el que quedarà a Reus d'en Gaudí", i continua explicant els seus records i indicant perquè i com Reus no té cap obra del seu arquitecte, havent perdut l'oportunitat d'una que ja havia estat dissenyada: "No tinc ni idea del dia ni de l'any, però sí recordo que molt jovenet encara un hom tot cor i tot patriotisme l'enyorat padri meu en Casimir Grau i Company (a.c.s.) allunyat ja de les lluites polítiques i essent Administrador de l'ermita de la Mare de Déu de Misericòrdia, no tenia altra il·lusió que fos el seu amic, el geni d'en Gaudí, que dongués al seu poble la nova façana de l'esmentada ermita. Es allavors quan en successives visites a la Catedral Nova de la Sagrada Família vaig conèixer a en Gaudí. Amarat d'amor estava per la nostra Verge. Goijós de poder donar a Reus un fruit de la seva privilegiada intel·ligència (...) Els anys han passat. Un dia vàrem donar al públic un projecte ja acceptat de la façana de Misericòrdia. Mes tard la reformaren. Suara s'aixeca el temple de Sant Joan Baptista. El nom de'n Gaudí ja no ha sonat més. La Fé de Reus, ha trobat altres intèrprets".

L'últim testimoni, en aquesta polèmica, fou el de César Ferrater que, des de la *Revista del Centre de Lectura*, recollia i resumia alguns arguments del debat: "És un desconhort que s'hagi extingit aquest geni. Plorem-lo i pensem en honrar-lo després del seu traspàs, ja que no ho sabem fer mentre alenava la seva preciosa vida. Fins ara el nostre poble s'ha limitat gairebé a complir un rite, contemplat, solament contemplat, com la representació oficial de Reus acudia al seu ente-

tras almas sencillas, hemos de decir que el gran arquitecto amaba poco a su pueblo natal. ¿Por qué causa?

"El reusense menos reusense que he conocido" nos decía (años ha), un escritor barcelonés en un artículo publicado en *La Vanguardia*. (...) ¿Qué importa que amara poco a su pueblo natal? Nosotros hacemos justicia a sus méritos bien que merecidos. Si no nos quiso, probablemente culpa nuestra fue". I és que Reus, segons ella, no havia sabut distingir als grans homes: "Nos precisa que nos digan desde allende otras tierras: "Ahí tenéis un genio. Ahí tenéis un hombre de talento". Entonces muy compungidos reparamos alguna de las injusticias que se le han hecho". Tanmateix acaba amb una reivindicació esperada: "Nuestro Gaudí, un poco terco, un poco raro, como todo hombre que vale, hay que perdonarle su defectillo de su desamor, si realmente así fue, y proclamar muy alto, urbi et orbe, que el gran arquitecto Gaudí nació en Reus, en nuestro medio ambiente lleno de luz y de color y que ese elemento se fusionó en su cerebro-cumbr para transmitirle su fuerza creadora para que pudiera legar a nuestras generaciones el grandioso templo de la Sagrada Familia".

L'últim testimoni, en aquesta polèmica, fou el de César Ferrater que, des de la *Revista del Centre de Lectura*, recollia i resumia alguns arguments del debat: "És un desconhort que s'hagi extingit aquest geni. Plorem-lo i pensem en honrar-lo després del seu traspàs, ja que no ho sabem fer mentre alenava la seva preciosa vida. Fins ara el nostre poble s'ha limitat gairebé a complir un rite, contemplat, solament contemplat, com la representació oficial de Reus acudia al seu ente-

rament. Reus no va saber encomanar ni una obra al genial arquitecte. Quina vergonya pels homes que no saberen portar endavant el projecte (sic) de la reforma del Santuari de la Verge de la Misericòrdia, que un bon patrici tractà d'encomanar a Gaudí!".

D'aquell poc entusiasme oficial del qual parlava més d'un autor en pot ser una prova la nota que publicava *Las Circunstancias* informant de la sessió de l'Ajuntament del dia 17 de juny: "Se aprueba la conducta del señor Alcalde y a propuesta del señor Mestres se hace constar en acta el sentimiento de la Corporación y que se estudia la forma de perpetuar su memoria en esta ciudad".

Això, mentre la premsa i entre la població s'havia demanat ja col·locar una làpida a la casa on va néixer i donar el nom d'Antoni Gaudí a un carrer important de la ciutat.

L'arquitecte constructor de catedrals

Evidentment, no parlarem aquí ni de l'arquitecte ni de la seva arquitectura. Com en tot l'article només pretenem apropar-nos primer a l'home i després a l'obra a través d'unes quantes notes anecdòtiques que creiem significatives. No sabem ni podem dir res sobre la seva originalitat artística i tècnica.

És sabut que fou un mal estudiant d'arquitectura, que anava a poques classes, que només l'interessaven els problemes concrets i no les grans abstraccions i que va aprovar més d'una assignatura pel que en podríem dir "treballs pràctics" més que no pas pels coneixements teòrics.

Fos per honestat o per mala consciència, però, s'explica que quan va anar a recollir el títol d'arquitecte, anys després d'haver acabat la carrera, va demanar també un certificat dels suspens que havia guanyat.

El seu esperit crític i la seva intuïció el portaven a trobar solucions simples, directes i no habituals. Com va escriure Alberto Insua en un article a la *La Voz*: "Contradiu els grecs, i de la columna, arbre simbolitzat i estilitzat, tornà a fer l'arbre". Fou dels primers en dominar la tercera dimensió i en interessar-se pel moviment i la pluridimensionalitat dels objectes naturals vius. La seva inde-